

Kulturdepartementet
Regeringskansliet

Kungliga bibliotekets remissvar Långsiktighet och stadga i arbetet framåt - en myndighet för romska frågor Ds 2019:15

Diarienummer: Ku2019/01349/CSM

Kungliga biblioteket (KB) varken avslår eller tillstyrker en ny myndighet för romska frågor, då en sådan bedömning går utanför myndighetens kompetensområde.

KB instämmer med analyserna och beskrivningarna av den strukturella diskrimineringen av romer som fortfarande råder i samhället. För att komma till rätta med detta problem behöver hela den offentliga sektorn arbeta rättighetsbaserat och inkluderande.

KB avstår också från att ta ställning i frågan om huruvida tillskapandet en ny myndighet är den bästa lösningen på ovanstående problem. Däremot ser KB ett stort behov av en enande aktör som kan stödja andra myndigheter, kommuner och regioner i ett att förverkliga både romastrategin och den stärkta minoritetslagstiftningen.

KB menar även att ett första steg i detta arbete är en omgående förstärkning inom befintliga myndigheter och uppdrag för långsiktiga strategier som på sikt kan komma att utjämna de ojämlika förhållanden som råder. Då flera uppdrag och utredningar inom det minoritetspolitiska området har påbörjats bör dessa avslutas och en sammanvägd bild utgöra underlag för beslut om en ny myndighet är det som kommer att göra störst nytta för den enskilda romska personens möjlighet till en jämlik, inkluderande och likvärdig möjlighet i det svenska samhället.

KB noterar att utredningen inte på en enda punkt nämner bibliotek som en viktig plats i samhället. Bibliotekslagens ändamålsparagraf gäller alla:

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

4.10.1 Synliggöra antiziganism, diskriminering och utsatthet

4.10.2 Samla och sprida kunskap om antiziganism, diskriminering och utsatthet

4.11.1 Skapa en kunskapsbank

KB finner det märkligt att utredningen inte väger in behovet av ett romskt specialbibliotek. I dag finns inte ett ”romernas bibliotek” som motsvarar Samernas bibliotek, Nordkalottbiblioteket, Finlandsinstitutets bibliotek eller Judiska biblioteket.

KB hänvisar till [Demokratins skattkammare, förslag till en nationell biblioteksstrategi](#) och den föreslagna reformen för stärkt biblioteksverksamhet för nationella minoriteter i [reformförslaget](#) samt SOU 2006:19 ”Att återta mitt språk” och SOU 2018:57: ”Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället, betänkande av Läsdelegationen” som kunskapsunderlag för att dessa frågor.

I synnerhet första steget som beskrivs i form av bildandet av en kunskapsbank är en biblioteksuppgift. Att samla in, strukturera, beskriva och tillgängliggöra information i form av litteratur är kärnan i den akademiska disciplinen biblioteks- och informationsvetenskap, och den rumsliga gestaltningen av disciplinen är vanligtvis ett bibliotek.

KB anser att en kunskapsbank bör ha sin utgångspunkt i ett bibliotek där det finns starka och långsiktiga strukturer att bygga på. Till ett bibliotek kan varierande ytterligare funktioner läggas till, till exempel så som Åjttes arkiv och bibliotek.

I dag saknas en specialiserad biblioteksfunktion för romer, romsk samtida litteratur och det romska kulturarvet i form av berättelser; litteratur och andra medieformer. Det saknas ett bibliotek som kan ta emot ett nationellt samordnings- och utvecklingsuppdrag. Det finns varken större boksamlingar eller bibliotekstjänster för romer, som har en fast grund i ett fullt utvecklat bibliotek och ingår i det allmänna biblioteksväsendet med offentligt finansierad huvudman, och som vänder sig till alla målgrupper; romer, forskare, studenter och allmänheten. De fyra nämnda biblioteken ingår också i forskningens infrastruktur som specialbibliotek och expedierar fjärrlån till hela landet med utgångspunkt i de specialiserade samlingar som respektive bibliotek byggt upp under en lång tid. Samlingarna innehåller både litteratur för fritidsläsning, barn-unga, men också faktalitteratur på språken om språken, historia, kultur, kulturarv etc. Motsvarande samling på en plats för romsk litteratur, romsk historia, kulturarv etc. saknas i stort sett helt i Sverige. Det finns utspritt på ett antal bibliotek eller kulturcentra eller föreningar, men inte som sammanhållen samling med sakkunnig kunskapsorganisation, aktiv samlingsbyggnad och utveckling av metadata.

För ett framtida ”romernas bibliotek” behövs en solid grund i ett redan befintligt, fullt fungerande bibliotek. Ett större folkbibliotek eller möjligen ett lärosätesbibliotek bedöms ha de bästa förutsättningarna att snabbt bygga upp både samlingar och kompetens för att axla nationella uppdrag på det sätt som KB beskrivit i [reformförslaget](#). Genom att placera uppdraget med ett romskt bibliotek på ett folkbibliotek försäkras verksamheten en utveckling som både är kultur- och språkspecifik och samtidigt följer övrig utveckling inom läs- och litteraturfrämjande, barn- och ungdomsverksamhet, språkutveckling och kulturfrämjande verksamhet.

Ett bibliotek utgör också en demokratisk mötesplats som är öppen för alla. Genom strukturerat utvecklingsarbete kan alla bibliotek bli ett icke-diskriminerande och tryggt rum för romer att vistas i. Utvecklingsarbetet med Gävle romska föreningen på Gävle stadsbibliotek har visat vikten av att skapa trygghet, både upplevd och faktisk.

Alla kommuner har minst ett folkbibliotek och många skolor har ett skolbibliotek. Med rätt stöd och förutsättningar kan denna nationella infrastrukturen bidra till att romer får tillgång till information, kunskap, språk, kultur och kulturarv. Ett ”romernas bibliotek” har stora möjligheter att bidra med kunskap och kompetens för att utveckla landets kommunala biblioteksverksamheter till centrala platser i romers

vardagsliv i enlighet med det reformförslag som lagts till regeringen tillsammans med strategiförslaget Demokratins Skattkammare.

Med ett tätt samarbete mellan de romska grupperna, en central romsk enande funktion och ett romskt specialbibliotek kan kompetenserna ytterligare förstärkas med gemensamma satsningar på läsande och läsfrämjande, litteratur och litteraturfrämjande, små barns språkutveckling, skrivande och litterär produktion.

Hela det litterära området inom Sverige är kraftigt eftersatt för romernas del. Det krävs därför systematiska och hållbara satsningar för att främja språken och revitalisera de mest hotade varieteterna. Genom ett specialbibliotek samt samverkan med folkbiblioteken detta bli möjligt. Genom väl genomtänkt biblioteksverksamhet kan barn och unga hitta till sin egen litteratur och uppmuntras att använda sitt romska språk och utveckla en romsk kulturell identitet utifrån vars och ens förutsättningar.

Beslut i detta ärende har fattats av biträdande riksbibliotekarie Lars Ilshammar efter föredragning av handläggare Elisabet Rundqvist.

Lars Ilshammar
Biträdande riksbibliotekarie